

31.3.2021

EOAK/1915/2020, EOAK/5087/2020

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Riikka Jackson

RAJOITUKSIA KOSKEVA PÄÄTÖKSENTEKO SIJAISHUOLTOPAIKASSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli useissa yhteydenotoissaan sijaishuoltopaikkansa koulukodin sekä Kymenlaakson sosiaali- ja terveystyöpalvelujen kuntayhtymän lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän menettelyä.

Kantelu 12.3.2020

Kantelijan tekemä ensimmäinen kantelu koski hänen yhteydenpitonsa rajoittamista sosiaalityöntekijän toimesta. Kantelun mukaan sosiaalityöntekijä ei kuullut kantelijan huoltajaa 10.3.2020 päivättyä yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöstä tehdessään.

Kantelija täydensi kanteluaan samana päivänä puhelimitse. Kantelija kertoi, että hän ei saa (sijoituspaikassaan koulukodissa) mennä ulos yksin, eikä kenenkään muunkaan kanssa. Kantelija ei saa myöskään mennä kauppaan ja hän kertoi olleensa kaksi vuorokautta sisällä.

Kantelija kertoi lisäksi, että hän ei saa pelata osaston yleisissä tiloissa olevilla laitteilla, kuten Playstationilla. Kantelijan mukaan hän ei saa tehdä yhtään mitään osastolla. Kantelija kertoi, että häntä ahdistaa kovasti osastolla ja koki, että kotona hänellä olisi parempi olla.

Kantelija kertoi vielä, että hänelle oli tehty karkumatkan jälkeen henkilöntarkastus, jossa hänen ”vaatteitaan oli nosteltu”.

Kantelu 17.7.2020

Kantelija on lähettänyt oikeusasiamiehen kansliaan toisen kantelun 17.7.2020. Tässä kantelussaan hän kertoi, ettei hän ole päässyt laitoksessa ulos, vaan on ollut pelkästään sisällä kolme vuorokautta.

Lisäksi kantelija kertoo, etteivät hänen sosiaalityöntekijänsä ole keskustelleet hänen kanssaan jälkihuollosta. Kantelija toi esille, että häntä ollaan siirtämässä erityisen huolenpidon jaksolle.

Kantelu 23.7.2020

Kantelija on 23.7.2020 jälleen täydentänyt kantelujaan puhelimitse. Kantelija kertoi päässeensä perjantaina 17.7.2020 noin klo 17.00 aikoihin ulkoilemaan laitoksen alueella. Hän kertoi tällöin [- - -] pois

koulukodista. Perjantaita edeltävästi hän oli päässyt ulos tiistaina, mutta muutoin hän oli viettänyt päivät täysin sisätiloissa.

Kantelija kertoi, että hän ei halua takaisin koulukotiin, koska häntä ahdistaa sen takia, ettei sieltä ”pääse yhtään mihinkään”. Hän kertoi myös, että mikäli hän pääsisi liikkumaan normaalisti, ”ei olisi mitään ongelmaa”.

Kantelijan mukaan hänen sosiaalityöntekijänsä ei kuuntele kantelijaa tai ole halukas keskustelemaan esimerkiksi muista sijaishuoltopaikoista. Kantelija myös kertoi, että hän ei aio mennä erityisen huolenpidon osastolle.

Kantelijan mukaan hänen asioistaan vastuussa oleva sosiaalityöntekijä on hänen karkumatkansa aikana käynyt kantelijan äidin luona, mutta sosiaalityöntekijä ei ole yrittänyt tavoitella lainkaan häntä itseään. Kantelijan mukaan koulukodista on oltu yhteydessä häneen.

Kantelijan mukaan hänen asioistaan vastuussa oleva sosiaalityöntekijä ei ole käynyt läpi koulukodin tarkastuksesta tehtyä tarkastuspöytäkirjaa hänen kanssaan, eikä hän ole myöskään toimittanut sitä kantelijalle lupauksestaan huolimatta.

Kantelija kertoo, että hän on itsenäistymässä tammikuussa 2021. Kuitenkaan sosiaalityöntekijä ei ole keskustellut hänen kanssaan jälkihuollosta tai yleensä elämästä sijaishuollon jälkeen.

Kantelija vielä kertoi, että koulukodissa ”Tero, joku päällikkö” on kertonut, että ”mikään ei tule muuttumaankaan välttämättä (eduskunnan oikeusasiamiehen koulukotia koskevan tarkastuspöytäkirjan julkistamisen jälkeen), koska koulukoti on saanut ymmärtäväisiä yhteydenottoja asiasta”.

Kantelu 18.9.2020

Kantelija on edelleen 18.9.2020 täydentänyt kanteluaan puhelimitse. Kantelija kertoi, että hänelle on nyt tehty yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös 16.9.2020 lukien. Päätöksen on tehnyt koulukodin johtaja, koska kantelijan oma sosiaalityöntekijä oli lomalla. Päätös pitää sisällään sen, kehen kantelija voi olla yhteydessä ja päätöksessä oli mainittu, että hän voi pitää yhteyttä vain äitiin ja isään.

Kantelija kertoi, että hän voi soittaa isälle tai äidille kerran päivässä 15 minuutin ajan. Soittoaikaa kantelija ei muistanut, mutta se oli tiettyä aikana päivästä, muulloin puheluita ei saanut soittaa. Muihin läheisiin hän ei saa pitää yhteyttä, mutta heistä ei ole päätöksessä mainintaa.

Kantelijan mukaan hänelle kerrottiin, että koulukoti olisi varmistanut 18.9.2020 kantelijan asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä, että yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös oli ihan hyvä sellaisenaan, eikä siinä ole mitään muutettavaa.

Kantelija kertoi lisäksi, että hän ei ole saanut puhua puhelimesta isän tai äidin kanssa ilman, että koulukodin henkilökunta kuuntelisi puheluita.

Kantelija kertoi lisäksi, että hänen pyytäessä aamulla 18.9.2020 saada soittaa, ohjaaja ei ollut uskonut, että kantelija olisi soittamassa eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan. Sen vuoksi ohjaaja soitti ja pyysi oikeusasiamiehensihteeriä puhumaan kantelijan kanssa. Ohjaaja jäi kuuntelemaan puhelua.

Kantelija vielä kertoi, että kun hän tuli koulukotiin tutkintavankeudesta 16.9.2020, hänelle tehtiin henkilöntarkastus. Kantelijan mukaan hänen piti riisua kaikki vaatteensa ja laittaa kylpytakki päälle. Tämän jälkeen hän joutui laittamaan ylleen koulukodin vaatteet. Hän kertoi, että tilanteessa oli neljä ohjaajaa ja hän piti tilannetta outona.

Kantelun mukaan kantelijalle sanottiin, että ennen kuin hän pääsee osastolle, hänen pitää antaa seulanäyte. Kun kantelija kieltäytyi seulasta, sitä ei enää pyydetty.

Kantelija kertoi, että hänet oli sijoitettu erityisen huolenpidon jaksolle rikoskierteen katkaisemiseksi. Kantelija ei kuitenkaan tiedä, missä hänen erityisen huolenpidon päätöksensä on, eikä kukaan ole antanut sitä hänelle tiedoksi.

Kantelija kertoo vielä, että sosiaaliohjaaja kuuli häntä puhelimitse erityisen huolenpidon päätöksestä tiistaina 15.9.2020. Erityisen huolenpidon jakso alkoi 16.9.2020.

SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys ja lausunto:

- Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymältä (jatkossa Kymsote). Kymsote antoi kanteluihin kaksi lausuntoa, jotka on päivätty 10.9.2020 ja 6.10.2020
- Kymsoten tuli hankkia kantelun käsittelyä varten tarvittavat selvitykset koulukodilta. Koulukodin selvitykset on päivätty 9.9.2020 ja 5.10.2020

Käytettävissäni on lisäksi ollut seuraavat asiakirjat:

- Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän selvitys
- Lastensuojelun asiakassuunnitelma 12.2.2020
- Sosiaalitoimen laatimat liikkumisvapauden rajoittamista koskevat päätökset 27.1.2020, 1.4.2020, 16.7.2020 sekä erityisen huolenpidon päätös 16.9.2020, sijaishuollon muutospäätös 16.9.2020 ja yhteydenpidon rajoittamispäätös 23.9.2020
- Lastensuojelun asiakaskertomusmerkinnät ajalta 1.1.2020-24.7.2020
- Päivittäisraportit koulukodilta ajalta 1.5.2020-23.7.2020 sekä 16.9.2020 ja 18.9.2020

- Rajoituspäätökset koulukodilta 20.1.2020, 10.3.2020, 26.3.2020, 10.7.2020, 16.9.2020, 23.9.2020 ja selvitys henkilöntarkastuksesta 16.9.2020

Saadut selvitykset ovat tämän päätöksen liitteenä.

Tässä päätöksessä käsitellään yhdessä oikeusasiamiehen kanslian diaarijärjestelmään erikseen kirjatut asiat EOAK/1915/2020 JA EOAK/5087/2020.

3 RATKAISU

Totean aluksi, että kantelijan sijaishuolto on päätynyt ja hän on siirtynyt lastensuojelulain tarkoittamaan jälkihuoltoon. Kantelijalla on oikeus jälkihuollon palveluihin ja siihen tukeen, mitä jälkihuoltoa koskevissa säännöksissä on todettu.

3.1 Kantelijalle tehdyt rajoituspäätökset 10.3.2020

Kantelun mukaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ei kuullut kantelijan huoltajaa yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöstä tehdessään.

Kymsoten 10.9.2020 päivätyn lausunnon mukaan kantelussa tarkoitetut rajoittamispäätökset on tehty koulukodissa 10.3.2020 ja ne on annettu kantelijalle tiedoksi.

Koulukodin 9.9.2020 päivätyn selvityksen mukaan kantelijan yhteydenpitoa on rajoitettu karkumatkan jälkeen ajalla 10.3.-19.3.2020. Yhteydenpidon rajoittamisesta kuultiin selvityksen mukaan kantelijan äitiä omaohjaajan tultua töihin samana iltana, kun kantelija palautui laitokseen, eli 10.3.2020. Myös kantelijaa itseään kuultiin selvityksen mukaan ennen rajoitusta.

Rajoitusta koskevan kirjallisen 10.3.2020 päivätyn päätöksen mukaan kantelijan huoltajaa on kuultu samana päivänä puhelimitse. Päätökseen on kirjattu, että huoltaja ei vastusta päätöstä.

Totean, että ennen päätöksen tekemistä kaikkia päätökseen asianosaisia on kuultava ja lapsen mielipide selvitettävä. Asianosaisen kuulemisesta ja perusteista, jotka oikeuttavat kuulematta jättämiseen on säädetty hallintolain 34 §:ssä.

Saamani selvityksen perusteella totean, että yhteydenpidon rajoittamispäätös on tehty koulukodissa, eikä kantelijan oman sosiaalityöntekijän toimesta, kuten kantelussa oli esitetty. Tämän vuoksi koulukodin on tullut suorittaa huoltajan kuuleminen. Totean, että asiassa saadun selvityksen perusteella kantelijan huoltajaa on kuultu rajoituspäätöksestä, eikä minulla tältä osin ole aihetta epäillä, että asiassa olisi toimittu virheellisesti.

Kantelija kertoi lisäksi, ettei hän ollut 12.3.2020 mennessä saanut kirjallisia päätöksiä yhteydenpidon ja liikkumisvapauden rajoittamisesta, vaikka päätökset oli tehty 10.3.2020.

Koulukodin antaman selvityksen mukaan kantelijalle on selvitetty yhteydenpidon rajoitusta ohjaajien toimesta 10.3.-11.3.2020 ja lisäksi koulukodin oman sosiaalityöntekijän toimesta 11.3.2020, jolloin oli tarkoitus tehdä myös lapsikohtainen arvio rajoituksesta. Kantelija oli kuitenkin tuolloin repinyt rajoituspäätöksen, eikä ollut selvityksen mukaan yhteistyökykyinen tekemään rajoituksen arviota.

Yhteydenpidon rajoittamista koskevan kirjallisen päätöksen tiedoksiantokohtaan on merkitty, että päätös on annettu tiedoksi kantelijan huoltajalle 10.3.2020 puhelimitse sekä myös kirjeenä. Lisäksi päätös on asiakirjaan merkityn mukaan annettu tiedoksi puhelimitse ja kirjeenä kantelijan asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Minulle toimituksessa päätöksen jäljennöksessä ei kuitenkaan ole mainintaa tässä kohdassa siitä, miten päätös on annettu tiedoksi kantelijalle.

Vastaavasti samana päivänä tehdyn liikkumisrajoituspäätöksen tiedoksiantokohdasta puuttuu tieto siitä, miten ja milloin päätös on annettu tiedoksi kantelijalle. Kuitenkin joissakin muissa kantelijalle tehdyissä päätöksissä, jotka minulle on selvityksen mukana toimitettu, on kantelijan allekirjoitus tai merkintöjä siitä, että kantelija ei ole halunnut allekirjoittaa päätöstä.

Totean, että minulle toimitettujen asiakirjojen perusteella jää epäselväksi, milloin yhteydenpidon ja liikkumisvapauden rajoittamista koskevat 10.3.2020 tehdyt päätökset on tosiasiasa annettu virallisesti tiedoksi kantelijalle. Päätöksistä puuttuu merkintä tiedoksiannosta. Minulle toimitetuissa kantelijaa koskevissa muissa asiakasasiakirjoissa ainoa aiheutta koskeva merkintä on edellä mainittu lausahdus siitä, että kantelija on repinyt rajoituspäätöksen 11.3.2020. Merkinnän perusteella päätöstä on siis ilmeisesti pyritty antamaan kantelijalle tiedoksi rajoitusta seuraavana päivänä. Tiedoksiannon, ja siten valitusajan alkamisen, varsinainen ja virallinen ajankohta jää kuitenkin asiakirjoista epäselväksi.

Totean, että rajoituspäätös on annettava jokaiselle asianosaiselle todisteellisesti tiedoksi. Päätöksen valitusaika alkaa kulua tiedoksisaannista. Tiedoksiantotapa on valittava siten, että asianosaisella on tosiasialliset mahdollisuudet turvautua muutoksenhakukeinoihin. Laitoksen ja kunnan on merkittävä asiakirjoihinsa, milloin ja miten tiedoksi-anto on tapahtunut. Kiinnitän koulukodin huomiota asiaan.

3.2 Kantelijan olosuhteet koulukodissa

Maaliskuussa 2020 tehdyssä kantelussa tuotiin esille, ettei kantelija saa mennä ulos. Kantelija ei saanut myöskään mennä kauppaan ja hän kertoi olleensa kaksi vuorokautta sisällä. Kantelija kertoi lisäksi, että hän ei saa pelata osaston yleisissä tiloissa olevilla laitteilla, kuten Playstationilla tai tehdä mitään osastolla.

Koulukodin antaman selvityksen mukaan kantelija ei lähtenyt kouluun 12.3.2020, jolloin koulunkäynnin ohjaaja toimitti kantelijalle tehtäviä koulusta, jotka kantelija repi. Lisäksi kantelija oli vaatinut ulkoilua. Ulkoilu ei toteutunut, koska selvityksen mukaan kantelija ei ollut osoittanut sellaista asettumista sijaishuoltoyksikköön ja luottamusta, että ulkoilu olisi järjestetty. Selvityksen mukaan kantelija on saanut pelata yksikössä pleikkaria tehtyään kouluun liittyvät velvollisuudet.

Lastensuojelun asiakaskertomuksen kirjauksen 19.3.2020 mukaan koulukodin sosiaalityöntekijä on ilmoittanut kantelijan asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, että kantelijan liikkumisvapauden rajoituksen päättymisen jälkeen kantelija on saanut luvan käydä lenkeillä. Kantelijalla on siis ollut liikkumisvapauden rajoittamispäätös voimassa kante- lun tekemisen hetkellä.

Kantelija on lisäksi 17.7.2020 tekemässään kantelussa kertonut, ettei hän ole päässyt laitoksesta ulos, vaan on ollut sisällä kolme vuoro- kautta. Kantelija kertoi 23.7.2020 päässeensä perjantaina 17.7.2020 noin klo 17.00 aikoihin ulkoilemaan. Hän kertoi tällöin [- -] pois koulu- kodista. Perjantaita edeltävästi hän oli päässyt ulos tiistaina, mutta muutoin hän oli viettänyt päivät täysin sisätiloissa.

Kantelija kertoi vielä, että hän ei halua takaisin koulukotiin, koska häntä ahdistaa sen takia, ettei sieltä ”pääse yhtään mihinkään”. Hän kertoi myös, että mikäli hän pääsisi liikkumaan normaalisti, ”ei olisi mitään ongelmaa”.

Asiakirjoista ilmenee, että kantelijalle oli myös 10.7.2020 tehty liikkumisvapauden rajoittamispäätös koulukodissa seitsemän vuorokauden ajalle. Tämän jälkeen kantelijan asioista vastuussa oleva sosiaalityön- tekijä on jatkanut liikkumisvapauden rajoittamista 16.7.2020 tekemäl- lään päätöksellä ajalla 17.7.2020-8.8.2020. Kantelijalla on siis ollut ol- lut liikkumisvapauden rajoittamispäätös voimassa tämänkin kante- lun tekemisen hetkellä.

Koulukodin tekemistä päivittäismerkinnöistä ilmenee, että kantelija on liikkumisvapauden rajoittamispäätöksen aikana päässyt ulkoilemaan ainakin 12.7.2020 ja 15.7.2020 ohjaajan seurassa. Päivittäismerkinnöistä ilmenee myös, että kantelija on päivittäin pelaillut pleikkaria. Päi- vittäismerkintöjen mukaan kantelija oli useiden pyyntöjen jälkeen pää- tetty päästää käymään ulkona ohjaajan seurassa 17.7.2020. Ulkoilu on merkintöjen mukaan päättynyt siihen, että kantelija lähti [- -] pois kou- lukodista.

Asiassa esitetyn selvityksen perusteella kantelijalla on kante- luissa tar- koitettuina ajankohtina ollut voimassa oleva liikkumisen rajoittamista koskeva päätös, joten kantelijan liikkumista laitoksen ulkopuolella on päätösten perusteella voitu rajoittaa. Kirjausten perusteella kantelija on maaliskuussa saanut lähteä laitoksesta ”lenkille” liikkumisvapauden ra- joittamispäätöksen voimassaolon päättymisen jälkeen. Heinäkuussa kantelija on merkintöjen mukaan ulkoillut myös rajoituksen aikana yh- dessä ohjaajan kanssa. Merkintöjen perusteella ulkoilua ei ole

kuitenkaan pystytty järjestämään kaikkina päivinä osaston vähäisen henkilökuntamäärän takia.

Kiinnitin huomiotani koulukodin tekemässä liikkumisvapauden rajoittamista koskevassa päätöksessä siihen, ettei päätöksessä ole tarkemmin määritelty liikkumisvapauden rajoittamisen sisältöä. Päätökseen, joka on tehty ajalle 10.7.2020-17.7.2020, on kirjattu vain, että ”nuoren mahdollisuutta liikkua vapaasti laitosalueella ja sen ulkopuolella rajoitettiin”.

Totean, että liikkumisvapauden rajoittamista koskevan päätöksenteon yhteydessä on määriteltävä, minkälaista liikkumista päätös kulloinkin koskee. Kantelijaa koskevasta muista asiakirjoista ilmenee, että liikkumisvapauden rajoittamisen aikana kantelija on voinut ulkoilla vain yhdessä ohjaajan kanssa, mutta ei yksinään. Ulkoilun ajankohta on lisäksi määrätynyt sen mukaan, miten paljon henkilökuntaa on ollut paikalla osastolla. Katson, että tämänkaltainen määrittely siitä, millä edellytyksillä lapsi voi ulkoilla rajoituksen aikana, olisi tullut sisällyttää myös itse päätökseen, jotta lapsella olisi halutessaan mahdollisuus hakea myös tällaiseen ehtoon muutosta. Kiinnitän koulukodin huomiota asiaan.

Selvyyden vuoksi totean vielä, että asiakirjojen perusteella sosiaalityöntekijä on jatkanut kantelijan liikkumisvapauden rajoittamista ajalla 17.7.2020-8.8.2020. Tässä päätöksessä on asianmukaisesti todettu, että kantelija ”liikkuu osastonsa ulkopuolella ainoastaan koulukodin aikuisten kanssa yhdessä ja heidän harkintansa mukaisesti paikkoihin”.

Korostan lisäksi, että lähtökohtaisesti riittävä ulkoilu ja muut virikkeet on turvattava sijoitetulle lapselle myös liikkumisvapauden rajoituspäätöksen tai esimerkiksi erityisen huolenpidon aikana. Sijoitettujen lasten ulkoilua ei voida estää pelkästään sen vuoksi, että ulkoilutilat eivät esimerkiksi ole sopivia tai siksi, että ulkoilun järjestämiseen ei ole tarpeeksi henkilökuntaa. Lapselle tulee siis myös liikkumisvapauden rajoituspäätöksen tai erityisen huolenpidon aikana mahdollistaa ulkoilu mahdollisimman vapaasti tai valvottuna lapsen terveydentilan ja yksilöllisten olosuhteiden sallimissa rajoissa.

Viittaan tässä yhteydessä vielä koulukotiin tehdyn tarkastuksen perusteella laaditussa pöytäkirjassa tarkastushavainnoista kerrottuun ja niiden perusteella annettuun ohjaukseen. Tarkastuksella havaittiin, että koulukodissa lasten vapaata liikkumista piha-alueilla ja laitoksen ulkopuolella oli voimakkaasti rajoitettu ilman yksilöllistä ja lainmukaista perustetta. Lapset tarvitsivat ulkoiluun erityisen lenkkeilyluvan, eivätkä lapset saaneet liikkua ja oleskella osastojen ulkopuolella yhdessä. Lenkkeilyalueet laitosalueella ja laitoksen välittömässä läheisyydessä olivat tarkkaan rajattuja ja yksilöityjä. Laitoksen ulkopuolelle liikkumisen edellytyksenä oli erityinen kaupunkilupa. Luvan edellytyksistä ja sen saamisesta lapsilla ei ollut tietoa. Lasten mukaan kaupassa käynti oli tarkkaan valvottua, eivätkä lapset saaneet asioida kaupassa yksin ilman ohjaajan valvontaa.

Tarkastuspöytäkirjassani totesin, että mikäli lapsen liikkumisvapautta rajoitetaan, tulee sille olla lastensuojelulaissa säädetyt perusteet, jotka on arvioitava jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti ja erikseen. Mikäli edellytykset lapsen liikkumisvapauden rajoittamiselle täyttyvät, on asiassa tehtävä kirjallinen päätös, josta lapsella on mahdollisuus halutesaan valittaa.

Sijoitettujen lasten kohdalla selkeät kasvatukselliset säännöt ovat yksi hoidon ja kasvatuksen peruslähtökohta. Sinänsä laitoksissa oleville lapsille voidaan asettaa esimerkiksi tavanomaiseen, yleisesti hyväksyttävänä pidettävään kasvatukseen kuuluvia rajoja sen suhteen, missä lapsi voi liikkua ja minä vuorokauden aikana. Mikäli laitos rajoittaa yleisesti lapsen liikkumista laitosalueella tai sen ulkopuolella laitoksen säännöillä, ei kyse ole lastensuojelulain mukaisista rajoituksista, vaan sellaisesta menettelystä, joka saattaa loukata lapselle kuuluvia oikeuksia.

Tarkastuksella todettiin, että koulukodissa oli käytössä sellaisia sääntöjä ja käytäntöjä lasten liikkumisen rajoittamisessa, jotka eivät olleet lastensuojelulain mukaisia.

3.3 Henkilöntarkastukset

Lastensuojelulain 66 §:n mukaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on vaatteissaan tai muutoin yllään 65 §:n 1 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, hänelle saadaan asian tutkimiseksi tehdä henkilöntarkastus. Tarkastuksen tekee laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Tarkastus on tehtävä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan toisen henkilön läsnä ollessa, jollei erityisestä syystä muuta johdu.

Tarkastuksen tekijän ja siinä läsnä olevan henkilön on oltava lapsen kanssa samaa sukupuolta, jollei kyseessä ole terveydenhuollon ammattihenkilö. Henkilöntarkastuksen suorittava ja siinä läsnä oleva henkilö voi kuitenkin olla eri sukupuolta kuin lapsi, jos toimenpiteen suorittaminen välittömästi on välttämätöntä lapsen tai toisen henkilön turvallisuuden varmistamiseksi.

Kantelija kertoi maaliskuussa tekemässään kantelussa, että hänelle oli tehty karkumatkan jälkeen henkilöntarkastus, jossa hänen ”vaatteitaan oli nosteltu”.

Koulukodin antaman selvityksen mukaan kantelijalle oli tehty maaliskuussa henkilöntarkastus hänen palattuaan karkumatkalta. Tarkastus tehtiin selvityksessä todetun mukaan ”päällisin puolin taputellen”.

Kantelija kertoi lisäksi syyskuussa tekemässään kantelussa, että hänelle tehtiin 16.9.2020 henkilöntarkastus, kun hän tuli koulukotiin tutkintavankeudesta. Kantelijan mukaan hänen oli pitänyt riisua kaikki vaatteensa ja laittaa kylpytakki päälle. Tämän jälkeen hän oli joutunut laittamaan ylleen koulukodin vaatteet. Hän kertoi, että tilanteessa oli neljä ohjaajaa ja hän piti tilannetta outona.

Koulukodin 5.10.2020 antaman selvityksen mukaan kantelijalle tehtiin henkilöntarkastus hänen saapuessaan erityisen huolenpidon jaksolle. Rajoitustoimenpiteellä haluttiin selvityksen mukaan varmistaa, ettei kantelija tuo hoitojaksolle mukanaan itseään tai muita vaarantavia esineitä, tai asioita tai esineitä, joiden avulla hän karkaisi erityisen huolenpidon jaksolta. Selvityksessä on kuvailtu, miten henkilöntarkastus suoritettiin. Selvityksen perusteella kantelija on riisuutunut sermin takana siten, ettei kukaan ohjaajista ole nähnyt häntä ilman vaatteita.

Totean, että asiassa saamani selvityksen perusteella kantelijalle tehdyt henkilöntarkastukset on toteutettu laitokselle kuuluvan harkintavallan rajoissa.

3.4 Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös 16.9.2020

Yhteydenpidon rajoittaminen määrittelemättömään henkilöryhmään

Kantelun mukaan koulukodin johtaja teki kantelijalle 16.9.2020 yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen, jonka mukaan kantelija saa pitää yhteyttä vain äitiin ja isään, joille hän saa soittaa kerran päivässä 15 minuutin ajan. Kantelija ei muistanut soittoaikaa, mutta se oli tietynä aikana päivästä. Muihin läheisiin hän ei saanut pitää yhteyttä, mutta heistä ei ollut päätöksessä mainintaa.

Kymsoten antaman selvityksen mukaan kantelijan yhteydenpitoa on rajoitettu niin, että kantelijalla ei ole ollut omaa puhelinta käytössään ja hän on voinut soittaa vanhemmilleen osaston puhelimesta kerran päivässä. Muita läheisiä ei ole mainittu päätöksessä. Yhteydenpitoa ei ole selvityksen mukaan rajattu yksittäisiin henkilöihin, koska kantelijan kohdalla on ollut tarpeen rajoittaa laajasti yhteydenpitoa luvattomien poissaolojen suunnittelun estämiseksi.

Koulukodin antaman selvityksen mukaan päätös yhteydenpidon rajoittamisesta 16.9.2020 on tehty koulukodissa, koska kantelijan asioista vastaava sosiaalityöntekijä oli lomalla. Selvityksen mukaan rajoituksen sisällöstä käytiin kuitenkin keskustelua sosiaaliohjaajan kanssa, jonka näkemyksen mukaan oli tärkeää mahdollistaa kantelijan mahdollisuus olla yhteydessä vanhempiinsa, mutta ei muihin henkilöihin. Selvityksen mukaan kantelijan yhteydenpitoa kavereihin oli välttämätöntä rajoittaa, vaikka koulukodilla tai sosiaalitoimella ei ollut tiedossa näiden henkilöiden henkilöllisyyttä.

Yhteydenpidon rajoittamista koskevassa kirjallisessa päätöksessä todetaan, että kantelijan yhteydenpitoa ”rajoitetaan kaikkiin muihin henkilöihin, paitsi vanhempiinsa”. Päätöksen mukaan ”rajoituksen voimassaoloaikana kantelija ei voi käyttää omaa puhelintaan, vaan voi osaston puhelimella olla yhteydessä vanhempiinsa ja sosiaalityöntekijäänsä. Kantelijalla ei myöskään voi olla kotiharjoitteluita erityisen huolenpidon jakson aikana, mutta vanhemmat voivat tavata häntä sovitusti erityisen huolenpidon yksikössä.”

Kantelijasta koulukodissa 18.9.2020 tehdyn päivittäismerkinnän mukaan kantelijan kanssa oli keskusteltu rajoituspäätöksistä, joita kantelijalle tehtiin hänen saavuttuaan erityisen huolenpidon yksikköön. Merkinnän perusteella kantelijan kanssa on käyty läpi yhteydenpidon rajoittamisen perusteita, ja kantelija on osoittanut ymmärtävänsä perustelut. Kantelija on kuitenkin tuonut esille, että haluaisi lisäksi pitää yhteyttä tyttöystävään ja entiseen isäpuoleen.

Totean, että sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin henkilöihin saadaan lastensuojelulain 63 §:ssä tarkoitetulla päätöksellä rajoittaa, jos yhteydenpidosta ei ole voitu 30 §:ssä tarkoitetussa asiakassuunnitelmassa tai erityisestä syystä muutoin sopia lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheistensä kanssa.

Yhteydenpidon rajoittamisesta on tehtävä päätös, jonka tulee olla määräaikainen, enintään yksi vuosi kerrallaan. Päätöksessä on mainittava rajoituksen syy, henkilöt, joihin rajoitus kohdistuu, millaista yhteydenpitoa rajoitus koskee ja missä laajuudessa rajoitus toteutetaan.

Joissakin poikkeuksellisissa tilanteissa lapsen yhteydenpitoa saattaa kuitenkin olla välttämätöntä rajoittaa myös silloin, kun rajoituksen kohteena olevaa henkilöä tai henkilöpiiriä ei voida määritellä. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun lapsen yhteydenpitoa joudutaan rajoittamaan ”kaveripiiriin” tai muihin ryhmiin, joita päätöksentekijän on mahdotonta määritellä tarkemmin.

Yhteydenpidon rajoituspäätöksellä silloin, kun se on tehty yksilöimättä rajoituksen piirissä olevia henkilöitä, on voitu kuitenkin tosiasiallisesti rajoittaa myös lapsen ja lastensuojelulaissa tarkoitettujen hänelle läheisten henkilöiden välistä yhteydenpitoa. Tällöin asianosaisena pidettävälle henkilölle ei ole annettu yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöstä tiedoksi, eikä heillä tästä syystä ole ollut mahdollisuutta myöskään saattaa päätöksiä tuomioistuinkontrollin piiriin.

Näin näyttää tapahtuneen myös nyt tutkittavana olevassa kantelijaa koskevassa päätöksenteossa. Kantelija on rajoituspäätöksestä keskusteltaessa erikseen maininnut haluavansa pitää yhteyttä tyttöystäväänsä ja entiseen isäpuoleensa. Yhteydenpidon rajoittamista näihin kantelijalle läheisiin henkilöihin ei ole mainittu kantelijalle tehdyssä päätöksessä. Kuitenkin päätös on käytännössä rajoittanut myös kantelijan ja hänen tyttöystäväänsä ja isäpuolensa välistä yhteydenpitoa. Koska päätöksessä ei ollut mainintaa kyseisistä henkilöistä päätöksen kohteena, ei päätöstä ole myöskään annettu heille tiedoksi, eikä heillä täten ole ollut mahdollisuutta halutessaan valittaa päätöksestä.

Pidän menettelyä virheellisenä ja kantelijan sekä hänelle läheisten henkilöiden oikeuksia vaarantaneena.

Puhelinaika ja puheluiden keston rajaaminen

Kantelussa tuotiin esille, että kantelijan yhteydenpitoa vanhempiinkin oli rajattu siten, että puhelut piti soittaa tiettyinä vuorokauden aikana ja ne saivat kestää korkeintaan 15 minuuttia.

Saamassani selvityksessä ei ole otettu kantaa siihen, oliko kantelijan puheluiden kesto rajattu tai mihin vuorokauden aikaan hän sai soittaa.

Itse päätöksen mukaan kantelijalla on ”mahdollisuus soittaa yhdelle läheiselleen päivän aikana ja vanhemmat voivat soittaa kantelijalle klo 18.30-19.30 välisenä aikana”. Päätöksessäkään ei ole määritelty sitä, mihin aikaan ja kuinka pitkiä puheluita kantelija saa osaston puhelimella soittaa.

Totean, että koulukotiin määräämälläni tarkastuksella havaittiin, että erityisen huolenpidon jakson aikana (jonne kantelija oli siis sijoitettu) lapset saavat soittaa päivittäin laitoksen puhelimella yhden 15 minuuttia kestävästä puhelusta. Osastolla on käytössä yksi puhelin. Puhelinaika alkaa päiväkahvin jälkeen ja päättyy kello 21.00 (poisluettuna ruokailuajat). Lapsi saa lisäksi vastaanottaa päivittäin yhdeltä omaiseltaan tai läheiseltään puhelun puhelinajalla (18.30-19.30). Puhelinaika on kaikille lapsille sama. Puhelun kesto on rajattu 10 minuuttiin.

Totesin tarkastuksesta laaditussa pöytäkirjassa, että laitoksen säännöillä ei ole mahdollista rajoittaa lapsen yhteydenpito-oikeuden toteutumista. Laitoksen säännöt ja käytännöt on laadittava ja niitä on sovellettava siten, että ne ovat sopusoinnussa lastensuojelulain säännösten kanssa.

Pöytäkirjassa todettiin, että erityisen huolenpidon osaston puhelinkäytännöt tosiasiallisesti rajoittavat tai ainakin kaventavat lasten yhteydenpito-oikeutta. Puhelinajat mahdollistavat puhelut vain rajatuille henkilöille ja vielä siten, että lapsilla on oikeus vain yhteen puheluun. Soitettavia puheluita on lisäksi rajattu kestoltaan sekä ajallisesti tapahtuvaksi vain tiettyinä laitoksen määrittämänä aikana.

Tarkastuspöytäkirjassa todetaan, että lapsen vastaanottamia puheluita on vastaavalla tavalla rajattu kestoltaan, määrältään sekä vain laitoksen määrittämänä puhelinaikana. Erityisen huolenpidon yksikön puheluita on rajattu lisäksi siten, että vain tietyt henkilöt voivat olla yhteydessä lapseen. Lyhyt soittoaika kaventaa jo itsessään lasten yhteydenpito-oikeuden toteutumista. Yksikössä on vain yksi puhelin lasten käytössä. Tämä, ja lyhyt soittoaika ei mahdollista kaikille lapsen läheisille mahdollisuutta ottaa yhteyttä lapseen heille varatun soittoaajan puitteissa.

Totean, että asiakirjojen perusteella näyttää siltä, että kantelijankin tapauksessa on sovellettu tarkastuksella havaittuja sääntöjä puheluiden kestosta ja ajankohdasta. Katson, että menettely on kaventanut kantelijan oikeutta pitää yhteyttä läheisiinsä. Menettely ei ole perustunut lakiin.

Lapsen puhelinkeskusteluiden kuuntelu

Kantelija kertoi, että koulukodin henkilökunta kuunteli yhteydenpidon rajoittamisen aikana hänen soittamiaan puheluita.

Koulukodin antamassa selvityksessä todetaan, että koulukodin henkilökunta oli keskustellut kantelijan asioita hoitavan sosiaaliohjaajan kanssa myös siitä, oliko puheluiden tarpeen tapahtua valvotusti. Sosiaaliohjaaja oli nähnyt tämän tarpeellisena. Selvityksen mukaan valvoituissa puheluisa ohjaaja on läsnä kuullen, mitä kantelija puhuu, mutta ei vastapuolen puhetta.

Kantelijalle 16.9.2020 tehdyssä yhteydenpidon rajoittamista koskevassa päätöksessä todetaan asiakkaan mielipiteen selvittämistä koskevassa kohdassa, että kantelija ”hyväksyy yhteydenpidonrajoituksen, mutta hän toivoisi voivansa puhua puhelut niin, että kukaan ei olisi kuulemassa keskustelua”. Kantelija on allekirjoittanut päätöksen 18.9.2020.

Kantelijan yhteydenpidon rajoittamista on jatkettu ensimmäisen seitsemän päivän jälkeen sosiaalitoimen tekemällä päätöksellä ajalla 23.9.2020-15.10.2020. Tämän päätöksen mukaan kantelija ei voi rajoituksen voimassa olon aikana käyttää omaa matkapuhelintaan tai muita yhteydenpidon mahdollistavia välineitä. Päätöksessä todetaan, että kantelija voi kuitenkin pitää päätöksessä nimeltä mainittuihin läheisiinsä yhteyttä osaston puhelimella soittamalla. Lisäksi kantelijan vanhempien on mahdollista vierailta ennalta sovitusti erityisen huolenpidon yksikössä.

Tätä sosiaalitoimen laatimaa rajoituspäätöstä koskevissa kuulemisasiakirjoissa on todettu, että kantelijan yhteydenpitoa äidin ”kanssa rajoitetaan lastensuojelulain 62 §:n mukaisesti ajalla 23.09.2020 - 15.10.2020 niin, että äidin ja kantelijan välisiä puheluita kuunnellaan koulukodin henkilökunnan toimesta. Puheluiden turvallisuus taataan kuuntelemalla puhelut, mutta ei kuunnella sitä, mitä toinen osapuoli eli äiti puhuu. Äiti voi rajoituksen kestäessä tavata kantelijaa vieraillemalla koulukodissa asiasta etukäteen sopien. Tapaamisissa on osaston henkilökuntaa valvomassa tapaamista.”

Lisäksi päätöksessä todetaan, että kantelija ”voi erityisen huolenpidon jaksolla pitää yhteyttä läheisiinsä osaston puhelimella soittamalla. Näitä läheisiä ovat äiti, isä ja sisko, isän puoliso ja isovanhempi. Äiti ja isä voivat etukäteen osaston aikuisten kanssa sopimalla tavata kantelijaa koulukodissa.”

Totean, että yhteydenpidon rajoittamispäätöksessä voidaan päättää, että lapsen ja päätöksessä nimetyn henkilön välisiä puheluita kuunnellaan siten, että henkilökunta on samassa huoneessa lapsen puhuessa puhelimessa. Tämä tarkoittaa siitä, että henkilökunta voi kuunnella sitä, mitä lapsi sanoo, mutta ei kuunnella sitä, mitä puhelun toinen osapuoli puhuu. Näin muotoillulla yhteydenpidon rajoittamispäätöksellä voidaan pyrkiä esimerkiksi estämään lapsen rikoskierteen jatkuminen tai karkumatkojen suunnittelu. Mikäli lapsen puheluita kuunnellaan tällä

tavoin valvotusti, tulee kaikkien osapuolten olla tietoisia päätöksessä päätetystä menettelystä.

Minulle toimitettujen lasta koskevien asiakasasiakirjojen perusteella vaikuttaa siltä, että kantelijan ja hänen läheistensä välisiä puheluita on ohjaajien toimesta kuunneltu. Kuitenkaan kummassakaan yhteydenpidon rajoittamista koskevassa päätöksessä ei ole mainintaa siitä, että lapsen puhelut toteutettaisiin valvottuina. Jotta lapsen puheluita voitaisiin kuunnella, tulee siitä olla nimenomainen merkintä päätöksessä. Asiakirjojen perusteella kysymys näyttäisi kuitenkin olevan lähinnä huolimattomuudesta aiheutunut virhe päätöksessä, kun asiaan liittyvissä muissa asiakirjoissa valvotut puhelut on mainittu. Joka tapauksessa päätöksentekomenettelyssä on tapahtunut virhe, kun lapsen puheluita on kuunneltu ilman, että siitä olisi mainittu päätöksessä, eikä tämän takia asianosaisilla ole ollut mahdollisuutta saattaa päätöstä puhelujen kuuntelemisen osalta tuomioistuimen tutkittavaksi.

Kiinnitän Kymsoten ja koulukodin huomiota velvollisuuteen valmistella päätökset huolellisesti ja siten, että ne sisältävät kaikki olennaisesti rajoitukseen liittyvät ehdot ja tiedot. Päätöksestä on käytävä selvästi ilmi, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia muutoin on ratkaistu. Totean vielä, että päätöstä täytäntönpantaessa on meneteltävä sen mukaisesti, mitä päätökseen on kirjattu.

3.5 Erityisen huolenpidon päätös

Kantelun mukaan kantelija on sijoitettu erityisen huolenpidon jaksolle 16.9.2020. Kantelijaa oli kuultu päätöksestä 15.9.2020. Kantelija ei kantelun mukaan ollut kuitenkaan 18.9.2020 mennessä saanut tiedoksi erityisen huolenpidon päätöstä.

Kantelijalle 16.9.2020 tehtyyn erityisen huolenpidon päätökseen on kirjattu, että kantelijaa on kuultu päätöksestä 15.9.2020 klo. 15.30 ja kantelija on ilmoittanut, että ”voin mennä sinne kuukauden ajaksi, ei se nyt niin paha ole”. Myös kantelijan vanhempia on kuultu samana päivänä. Päätökseen on kirjattu, että se pannaan täytäntöön välittömästi mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta.

Kymsoten antaman selvityksen mukaan erityisen huolenpidon päätös ja siihen liittyvä sijaishuollon muutospäätös on lähetetty kantelijalle postitse todisteellisella tiedoksiannolla 16.9.2020.

Koulukodin antaman selvityksen mukaan kantelijalle on annettu erityisen huolenpidon päätös sekä sijaishuollon muutospäätös tiedoksi 22.9.2020 niiden saavuttua postitse koulukotiin. Kantelija on allekirjoittanut saantitodistuksen. Erityisen huolenpidon päätös oli selvityksen mukaan tullut jo aiemmin salatulla sähköpostilla ja 21.9.2020 kantelijalta oli kysytty, haluaako hän sen luettavakseen ennen postitse saapuvaa päätöstä. Ensin kantelija ei ollut sitä halunnut, mutta ilmaisi sen haluavansa myöhemmin samana päivänä, jolloin hän selvityksen mukaan sen sai.

Asiassa saadun selvityksen perusteella totean, että erityisen huolenpidon päätös on annettu kantelijalle tiedoksi todisteellisella tiedoksiantolla. Tältä osin minulla ei ole aihetta epäillä, että asiassa olisi toimittu toimenpiteitani edellyttävällä virheellisellä tavalla.

3.6 Sosiaalityöntekijän menettely

Kantelussa esitettiin, että kantelijan asioista vastaava sosiaalityöntekijä ei kuuntele nuorta, eikä hän ole halukas keskustelemaan esimerkiksi muista sijaishuoltopaikoista. Kantelun mukaan sosiaalityöntekijä on hänen hatkareissunsa aikana käynyt äidin luona, mutta sosiaalityöntekijä ei ole yrittänyt tavoitella kantelija itseään lainkaan. Kantelijan mukaan koulukodista on oltu yhteydessä häneen.

Kantelijan asioista vastaava sosiaalityöntekijä on antanut asiassa oman selvityksensä, jossa hän kertoo toimistaan kantelijan sijaishuollon järjestämiseksi. Selvityksen mukaan kantelijalle on selvitetty muun muassa perusteluja sille, miksi erityisen huolenpidon jaksoa oli suunniteltu hänelle. Selvityksessä todetaan, että pitää paikkansa, ettei sosiaalityöntekijä ole yrittänyt tavoitella kantelijaa hänen hatkareissunsa aikana. Tämä on perustunut siihen, että sosiaalityöntekijä on tiennyt 17-vuotiaan kantelijan olevan niin omatoiminen ja kykenevä hoitamaan asioitaan, että hän tietää ja osaa olla yhteydessä, kun haluaa asioitaan hoitaa. Sosiaalityöntekijä on saanut kantelijan karkureissun aikana väliaikatietoja kantelijan tilanteesta koulukodista ja kantelijan vanhemmilta.

Kantelijan mukaan hänen asioistaan vastuussa oleva sosiaalityöntekijä ei ole käynyt läpi koulukodista tehdyn tarkastuksen pöytäkirjaa hänen kanssaan, eikä hän ollut myöskään toimittanut sitä kantelijalle lupauksestaan huolimatta.

Sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan tarkastuspöytäkirjan läpikäymistä suunniteltiin, mutta suunnitelma ei toteutunut kantelijan karkumatkan takia. Kantelijan lastensuojelun asiakaskertomukseen on kirjoitettu 16.7.2020: ”Sosiaalityöntekijä kertoi saaneensa eduskunnan oikeusasiamiehen selvityksen koulukodista, mikä on kantelijan kanssa käsiteltävä. Sosiaalityöntekijä kertoi kantelijan olevan kohta jo täysi-ikäinen ja ehdotti, että lähettäisi selvityksen kantelijalle luettavaksi, jonka jälkeen he keskustelisivat kohdista, joita kantelija ei ymmärrä, tai jotka herättävät pohdintaa. Tämä sopi kantelijalle.”

Kantelija toi esille, että hän on itsenäistymässä tammikuussa 2021, mutta sosiaalityöntekijä ei ole keskustellut hänen kanssaan jälkihuollosta tai yleensä elämästä sijaishuollon jälkeen.

Sosiaalityöntekijän antaman selvityksen mukaan hän on keskustellut kantelijan kanssa useita kertoja kantelijan tulevaisuudesta. Jälkihuoltoa ei kuitenkaan kirjattu esimerkiksi 12.2.2020 asiakassuunnitelmaan, koska kantelijan muut tavoitteet, kuten koulunkäynti, olivat itsenäistymismahdollisuuksia ajankohtaisempia.

Selvityksen mukaan sosiaalitoimi kutsuu yleensä täysi-ikää lähestyvän nuoren asiakassuunnitelmanneuvotteluun jälkihuollon työntekijän kertomaan tarkemmin jälkihuollon tuesta ja suunnittelemaan yhdessä nuoren, hänen vanhempiansa ja sijaishuollon sosiaalityöntekijän kanssa itsenäistymisvaihetta. Tämä tapahtuu noin 1-3 kuukautta ennen täysi-ikään koittamista, nuoren tilanteen mukaan. Näin on selvityksen mukaan aiottu myös kantelijan kanssa toimia.

Asiassa saamani selvityksen perusteella minulla ei ole aihetta epäillä, että sosiaalityöntekijä olisi toiminut toimenpiteitani edellyttävällä tavalla virheellisesti tai että hän olisi muutoin laiminlyönyt velvollisuuksiaan.

3.7 Muut asiat

Kantelijan palauttaminen laitokseen

Kantelija kertoi pitäneensä outona sitä, että kuljetus tutkintavankeudesta koulukotiin oli tehty niin, että hän joutui istumaan tiukasti kahden ohjaajan välissä.

Koulukodin 5.10.2020 päivätyn selvityksen mukaan kantelija saapui erityisen huolenpidon osastolle 16.9.2020 noin klo 16.15. Kantelija haettiin tutkintavankeudesta. Kantelija oli selvityksen mukaan ollut tätä edeltävästi pitkään karkumatalla, jonne hän lähti [- - -] ja juosten karkuun ohjaajan kanssa ulkoillessaan. Karkuun lähtiessään kantelija oli huutanut "En aio mennä ikinä Jarruun". Koulukodista luvattoman poissaolonsa aikana kantelija oli selvityksen mukaan karannut myös saattiltaan poliisilaitoksen takapihalta, kun häntä oli siirretty vastaanottoon odottamaan hakijoita koulukodista.

Selvityksessä todetaan, että näiden tapahtumien perusteella oli perusteltua turvata kantelijan kuljetus koulukotiin mahdollisimman valvotusti. Kantelijaa oli hakemassa kolme koulukodin työntekijää, joista kaksi istui kantelijan kanssa auton takapenkillä niin, että kantelija matkusti heidän välissään.

Matka koulukotiin sujui selvityksen mukaan hyvin. Kyseessä oli pakettiauto, joka on tiloiltaan suunniteltu niin, että takapenkillä mahtuu istumaan kolme ihmistä. Kantelijalle oli varattu syötävää matkan ajalle, hän kieltäytyi syömästä, mutta joi mehun.

Lastensuojelulain 69 a §:ssä säädetään luvatta laitoksesta poistuneen lapsen turvallisuudesta kuljettamisesta takaisin laitokseen. Säännös edellyttää muun muassa, että kuljettamisen toteuttaa vain laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva työntekijä, jolla on tässä laissa tarkoitettu ammatillinen pätevyys, 13 b §:ssä tarkoitettu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu toimivaltainen viranomainen.

Totean saamani selvityksen perusteella, ettei asiassa ole syytä epäillä koulukodin työntekijöiden toimineen virheellisesti kuljetusta toteuttaessaan.

Henkilönkatsastuksen vaatiminen

Lastensuojelulain 66 a §:n mukaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsi on käyttänyt 65 §:n 1 momentissa tarkoitettuja aineita, häneen saadaan kohdistaa henkilönkatsastus, joka voi käsittää puhalluskokeen suorittamisen tai veri-, hius-, virtsa- tai sylkinäytteen ottamisen.

Kantelun mukaan kantelijalle oli sanottu, että hänen pitää antaa seulanäyte ennen kuin hän pääsee osastolle. Kun kantelija kieltäytyi seulasta, sitä ei enää pyydetty.

Koulukodin antaman selvityksen mukaan kantelija ei halunnut antaa virtsanäytettä, koska koki, ettei pysty antamaan sitä valvotusti. Selvityksessä todetaan, ettei kantelijalle olisi sanottu missään vaiheessa, että seulan antaminen olisi edellytys osaston puolelle siirtymiselle.

Selvityksen mukaan seulalla olisi haluttu varmistaa, onko kantelija päihteiden vaikutuksen alainen ja onko odotettavissa mahdollisia vieroitusoireita. Selvityksen mukaan seulanäytettä ei otettu.

Kantelijasta 16.9.2020 tehdyn päivittäismerkinnän mukaan kantelija siirtyi henkilöntarkastuksen jälkeen omaan huoneeseensa, jossa hänen kanssaan käytiin läpi osaston sääntöjä ja päiväohjelmaa. Kantelija kävi merkinnän mukaan suihkussa, jonka jälkeen siirtyi omatoimisesti osaston yleisiin tiloihin.

Tältä osin totean saamaani selvitykseen perustuen, ettei minulla ole syytä epäillä laitoksen toimineen asiassa virheellisesti.

Yhteydenotot oikeusasiamiehen kansliaan

Kantelija kertoi, että hänen pyytäessä aamulla 18.9.2020 saada soittaa, ohjaaja ei ollut uskonut, että kantelija olisi soittamassa eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan. Sen vuoksi ohjaaja soitti puhelun ja pyysi oikeusasiamiehensihteerää puhumaan kantelijan kanssa. Ohjaaja jäi kantelun mukaan kuuntelemaan kantelijan puhelua oikeusasiamiehen kansliaan.

Koulukodin antaman selvityksen mukaan kantelija oli 18.9.2020 kertonut haluavansa soittaa oikeusasiamiehensihteerille rajoitustoimenpiteisiinsä liittyen. Tämä on selvityksen mukaan mahdollistettu ja kantelija on keskustellut puhelimesta oikeusasiamiehensihteerin kanssa.

Kantelija on näyttänyt tuolloin ohjaajalle paperilapulle kirjoitetun numeron ja kertonut haluavansa soittaa oikeusasiamiehensihteerille. Kantelijalla oli selvityksen mukaan voimassa oleva yhteydenpidonrajoitus ja ohjaajan tuli tarkastaa, että puhelu oli kantelijan kertomalle henkilölle. Ohjaaja oli googlen avulla yrittänyt selvittää, mihin kyseinen numero on, mutta ei ollut löytänyt tuloksia kyseiselle numerolle.

Selvityksen mukaan ohjaaja sopi kantelijan kanssa, että hän soittaa tuohon numeroon ja kertoo, mistä soitetaan. Tämän jälkeen puhelin ojennettiin kantelijalle itselleen. Kantelija ei tuolloin pyytänyt

mahdollisuutta puhua kahden kesken kyseistä puheluaan oikeusasiamiehensihteerin kanssa. Puhelun aikana ohjaaja oli läsnä kuullen mitä kantelija sanoi, mutta ei mitään vastapuoli puhui. Selvityksen mukaan 21.9.2020 kantelija on halunnut uudelleen soittaa oikeusasiamiehensihteerille. Kantelija on halunnut hoitaa puhelun niin, että häntä ei kuunnella ja se on selvityksen mukaan mahdollistettu.

Koska minulla ei ole tietoa siitä, mitä kantelijan kanssa oli sovittu ensimmäisen puhelun toteuttamisesta, totean yleisesti vain seuraavaa. Pidän hyvänä ja lapsen oikeusturvaa edistävänä ja lastensuojelulain mukaisena menettelynä sitä, että sijaishuoltoapaikan työntekijät auttavat lasta saamaan yhteyden esimerkiksi kanteluviranomaiseen, oikeusavustajaan tai sosiaalityöntekijään.

Lähtökohtaisesti lapsen ja viranomaisten väliset puhelut ja muut yhteydenotot ovat luonteeltaan luottamuksellista keskustelua. Tällöin sijaishuoltoapaikan työntekijöiden on varmistettava lapselta, miten hän haluaa käydä keskustelut sekä huolehdittava siitä, että lapsi ymmärtää oikeutensa luottamuksellisen keskustelun käymiseen. Luottamuksellisuuden merkitys korostuu varsinkin niissä tilanteissa, joissa lapsi haluaa esittää viranomaiselle esimerkiksi sijaishuoltoapaikkaan tai sijaishuollon järjestämiseen kohdistuvaa arvostelua.

Kantelija toi vielä esille sen, että koulukodissa ”Tero, joku päällikkö” olisi kertonut hänelle, että ”mikään ei tule muuttumaankaan välttämättä (eduskunnan oikeusasiamiehen koulukotia koskevan tarkastuspöytäkirjan julkistamisen jälkeen), koska koulukoti on saanut ymmärtäväisiä yhteydenottoja asiasta”.

Koulukodin antaman selvityksen mukaan kantelija on erityisen huolenpidon jakson alusta alkaen tuonut esiin olevansa tietoinen oikeusasiamiehen tarkastuskäynnin raportin sisällöistä ja muun muassa erityisen huolenpidon osaston yhteydenpidon käytännöistä nousseesta huomiosta. Kantelijalle on selvityksen mukaan kerrottu, että näitä käytänteitä ollaan muuttamassa. Niitä on selvityksen mukaan muutettu 1.10.2020.

Koska selvityksen mukaan käytäntöjä on sittemmin muutettu, ei asia anna minulle aiheita toimenpiteisiin.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.1, 3.2 ja 3.4 esittämäni käsitykset menettelyn virheellisyydestä koulukodin ja Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymän tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni kantelijan sijoituksesta vastuussa olleelle Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymälle. Pyydän, että kuntayhtymä toimittaa päätöksestä jäljennöksen koulukodille.